

РЕЦЕНЗИЯ

За докторската дисертация на тема :*"Промени в невербалните кодове в публичната комуникация в условия на глобалното предизвикателство за здравето COVID 19"* на Кремена Стефанова Дачова, редовен докторант в катедра *„Реторика“* на Философски факултет на СУ *“Св.Климент Охридски“*. За присъждане на образователната и научна степен *„доктор“* по професионално направление **2.3. Философия (Реторика)**.

Научен ръководител проф.дфн Величко Руменчев

Автор на рецензията: проф.д-р Маргарита Пешева, ВСУ

1.Актуалност на избраната тема за дисертация

Представената дисертация е първа по рода си, в контекста на актуалните реторически практики в областта на невербалната комуникация (НВК) в условията на здравна криза, породена от пандемията COVID-19. От една страна, докторантката предлага научен подход, който съпоставя теоретичния анализ на основните реторически умения и практики в областта на НВК- и тяхното прилагане в условията на глобална криза и пандемия.

От друга страна, научният подход на докторантката извежда необходимостта от преосмисляне на личната и публичната комуникация, и въвеждането на нов начин за управление на личното и публичното пространство, както и регулацията на основните човешки емоции, които значително се променят в условия на глобална здравна криза. Сравнителният анализ на голямото разнообразие от реторически практики в областта на НВК в условията на глобална пандемия, прави това дисертационно изследване особено актуално и полезно както в теоретичен, така и в научно приложен план.

2. Структура и съдържание на дисертацията.

Дисертацията се състои от **Увод, четири глави, заключение и приложения**. Нейният обем, библиография, цитати и приложения показват отлично познаване, от страна на докторантката, на проблема в теоретичен и практико-приложен контекст. Дисертацията е в обем от **350с.**, тя съдържа **23** схеми, **8** снимки, **7** приложения, както и **632** цитирания.

Библиографията включва **100 заглавия** на български език, **3 заглавия**- на руски език, **20 заглавия** – на английски език, и **68 електронни източници**.

Дисертацията има отлична композиция и структура, отделните глави и параграфи се отличават с професионална подредба и научна систематизация.

Уводът на дисертацията концептуално въвежда читателя в основните теми и послания на едно много интересно научно изследване, което е първо по рода си в българските изследвания по реторика и невербална комуникация. Четвърта глава на това изследване е сериозен научен принос в областта на политическата реторика в условията на глобална здравна криза. В нея се прави задълбочен научен анализ на невербалната публична комуникация в условията на COVID-19, в периода 2020-2022г., на световни лидери като Доналд Тръмп и Джо Байдън, Ангела Меркел, Борис Джонсън и Владимир Путин, а също и на български политически лидери като Румен Радев и Бойко Борисов.

Дисертационният труд показва отличното познаване от докторантката на проблема в научната литература, езикът и научният стил на изложението се отличават с теоретична подреденост и логическа яснота.

Първа глава прави исторически и актуален преглед на реториката, реторическите класификации и видовете реторика. Кремена Дачова добавя към видовете реторика- *реч по медицински въпроси и глобално значими речи*. Което директно препраща към темата на дисертационното изследване.

Втора глава представя основните функции на НВК -релационна, идентификационна, аргументативна, емоционално-експресивна и др. Докторантката отделя специално внимание на *визуалната реторика* и връзките между нея и понятието *мултимодалност*. Тя показва сериозни познания по отношение на автори, школи и научни концепции, и аналитично представя отделните модалности на НВК-*кинесика, невербални вокализационни кодове, проксемика, вариативност на пространството, основни видове пространство, според начина на употреба- тактилно, визуално, топлинно* и др. Много интересен е анализът на пространствените разстояния - *интимна зона, лична, социална, публична, тактилна, обонятелна и цивилизационна модалност*. В тази глава е въведена темата за невербалните аргументи в речта като изразно средство за емоционалната оцветеност на говорещия, но и като средство за въздействие върху емоционалната ангажираност на аудиторията с темата и конкретната теза на речта.

Трета глава подробно разглежда основните видове кризи и НВК. Въведено е понятието *глобална здравна криза*, която се илюстрира с примери от пандемията COVID-19. Докторантката разглежда политическата и здравната криза, ситуациите на риск и глобалното човешко здраве. Много подробно и задълбочено се анализират пет базови емоции, които са универсални за всички хора-*удоволствие, страх, гняв, тъга и отвращение*. Разглеждат се причините и следствията за всяка една от тези емоции- в условията на глобална пандемия.

Четвърта глава е много оригинална, и, по моя преценка, тя е научно-приложен принос в областта на НВК- в условията на глобална пандемия . Кремена Дачова, въз основа на емпирична фактология (фотографии, видеообекти), обстойно анализира невербалните кодове в публичната реч на седем политически фигури в световен и национален мащаб- световни политически лидери като Доналд Тръмп и Джо Байдън, Ангела Меркел, Владимир Путин и Борис Джонсън. А също и национални политически лидери като Румен Радев и Бойко Борисов. Емпиричният материал е прецизно подбран, което позволява на докторантката много добре да представи реторическите похвати и невербалните публични практики на всеки един от тези политически лидери.

Наблюдението на НВК на тези седем политически лидери е осъществено по време на техни публични изяви. Това оригинално емпирично изследване на НВК на световни политически лидери от такъв мащаб, е първо по рода си у нас, то се основава на материали, взети от интернет и уеб базирани информационни ресурси.

Заклучението на дисертацията обобщава извършеното изследване и формулираните научни изводи.

Авторефератът на дисертационния труд съдържа всички основни задължителни реквизити като: обект и предмет на изследването, главни цели и задачи, основна хипотеза, резюме на дисертацията по отделни глави, използвана методология, научни и научно-приложни приноси и приложения. Авторефератът представя в пълнота съдържанието и основните научни тези, представени в дисертацията.

3. Научни и научно-приложни приноси

Дисертацията на Кремена Дачова е оригинално научно изследване, в което за първи път в българските анализи по реторика и НВК се анализира визуалната комуникация на пет големи световни и двама национални

политически лидери- в контекста на глобалната пандемична криза- COVID-19.

Първият научен принос е анализът на НВК и реторическите кодове като *феноменология*. Докторантката прецизно разглежда развитието и промяната на *вокализационните и проксемичните* кодове на НВК в условията на световна здравна криза, породена от COVID-19. Тя задълбочено анализира видовете пространства, според някои отделни елементи и индикатори, както и голямата промяна в човешкото разбиране за възможно и допустимо пространство за работа и живот- вследствие настъпилата глобална пандемия.

Вторият научен принос е анализът на НВК и реторическите кодове като *физиономика*. Кремена Дачова много обстойно представя *физиономиката и гримасата* на НВК по време на световната здравна криза-в контекста на някои основни човешки емоции- *щастие/тъга/отвращение/изненада/страх/гняв*. Тя убедително разглежда голямата промяна и трансформация на човешките емоции в условията на глобална пандемия, която води до тяхното преподреждане по степен на важност, вследствие наложените здравни ограничения. Въз основа на многобройни факти и различни класификатори на основните човешки емоции, НВК, в условията на глобална пандемия, се разглежда в контекста на социалната психология, която показва степента на подготвеност на човешката популация за толкова голяма здравна криза. Видовете човешки емоции в условията на COVID-19, се визуализират и с помощта на серия от графики.

Третият научен принос е анализът на НВК и реторическите кодове като *прогностика*. Докторантката Кремена Дачова разширява и обогатява научния анализ чрез основните *видове интелигентност*, които са особено важни в условията на глобална здравна криза. Именно *интелигентността* позволява на човешкия род, дори в глобална пандемия, правилно да управлява времето/живота/събитията. Докторантката въвежда няколко квадранти за управление на времето, които регулират и донякъде управляват развитието на глобалната пандемия.

Четвъртият научно-приложен принос е анализът на НВК и реторическите кодове като *персонификация*. Развитието и решенията на световната здрава криза емпирично се изследват чрез реторическите кодове и публичните практики на седем световни и национални политически лидери- Доналд Тръмп и Джо Байдън, Ангела Меркел, Владимир Путин и Борис Джонсън, Румен Радев и Бойко Борисов.

Анализът на тяхната НВК и основните реторически похвати, които използват по време на глобалната пандемия, е направен с помощта на сериозен масив от фотографии и видеообекти, които илюстрират направените изводи от докторантката. В българските изследвания в областта на реториката и НВК това емпирично наблюдение е първо по рода си. То е особено ценно, с извършения прецизен научен анализ на реторическите кодове, които използват тези политически лидери в своята публична активност за управление на здравната криза.

4. Публикации по темата на дисертацията.

Докторантката е представила **4 научни публикации**, които отразяват нейните участия в международни конференции и други научни форуми. Те напълно отговарят на изискванията към една докторска дисертация.

5. Бележки и препоръки към дисертацията

Дисертацията е оригинално научно изследване, което предлага на читателя много добре извършен професионален анализ. Докторантката Кремена Дачова има задълбочени познания в областта на реториката и НВК, което показва нейният теоретичен анализ, представената библиография и използваните научни цитати, които предизвикват научен респект. Дисертацията е написана с отличен стил и език, което значително улеснява читателя.

Това научно изследване е особено оригинално, ето защо ще бъде от полза ако то бъде публикувано. То ще представлява интерес за различни видове читатели- изследователи в областта на реториката и НВК, специалисти по медиазнание, политология и маркетинг, експерти по управление на здравни кризи, просветени читатели.

Бих искала да задам на докторантката Кремена Дачова следния въпрос:

1. В условията на глобална здравна пандемия, кои са дефицитите в реторическите кодове на НВК на българските политически лидери Румен Радев и Бойко Борисов, в сравнение с НВК на наблюдаваните световни политически лидери?

6. Заключение

Представената докторска дисертация е първото по рода си у нас научно изследване, посветено на промените в реторическите кодове на НВК в условията на глобална здравна криза COVID-19. Тя впечатлява с голямата теоретична подготовка и ерудиция на докторантката Кремена Дачова. Дисертацията е написана с отличен език и стил, и тя показва професионалната зрялост и компетентност на докторантката, нейното отлично познаване на този много важен проблем в областта на НВК.

Всичко това ми дава основание **напълно убедено** да препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Кремена Стефанова Дачова за нейната дисертация на тема: *”Промени в невербалните кодове в публичната комуникация в условията на глобалното предизвикателство за здравето COVID-19”*, професионално направление 2.3.Философия (Реторика).

София, 26 септември 2023г.

Подпис:

проф. д-р Маргарита Пешева